

Jørgen Kocks adelsbrev i Trondheim

Av Jon Anders Risvaag¹

En av 1500-tallets mynthistorier mest markante skikkelser er Jørgen Kock d.e. († 1556). Han skal opprinnelig ha kommet fra Tyskland, sannsynligvis Westfalen i begynnelsen av 1500-tallet, og er første gang nevnt som Rodemester i Strandkvarter i København i årene 1505-10, før han ender opp som myntmester for Christian II i Malmö i 1518.² I tillegg til sitt virke som myntmester har Kock åpenbart vært en kløktig politiker. Etter å ha ledet forsvaret av Malmö mot den skånske adels angrep ble han valgt til borgmester i 1523. Da det skulle vise seg at Christian II ikke ville komme tilbake til Danmark etter sin flukt, innledet Kock og lederen for Københavns forsvar, Henrik Gøye, forhandlinger med Frederik I senere på høsten samme år, og overga begge byene 6. januar 1524.³ Som følge fikk Kock fortsette både som borgmester og myntmester i Malmö under Frederik. Kock synes ikke bare å ha vært en forbeholden overgiver til Frederik, da han allerede 15. august 1526 oppnådde å bli adlet av den nye kongen.⁴ Han hadde «intriget sig over paa den rigtige Side», som Wilcke så foraktfullt formulerer det.⁵

Innholdet i adelsbrevet har vært kjent siden det ble utstedt, og en avskrift finnes i det danske Rigsarkivet.⁶ Da Nils G. Bartholdy i 2007 utga sin bok *Adels- og våbenbreve udstedt af danske (unions-)konger indtil 1536* ble originalbrevet oppført som tapt.⁷ Det er det imidlertid ikke. Brevet befinner seg i Trondheim ved NTNU Universitetsbibliotekets specialsamlinger (Gunnerusbiblioteket),⁸ og dette ble påpekt av Harald Nissen i en bokanmeldelse året etter.⁹ Noe underlig var det også at den ellers meget etterrettelige Bartholdy hadde unngått å vite dette, da opplysningene var publisert i *Personallhistorisk tidsskrift* i 1881 av den norske riksantikvaren Henrik Jørgen Huitfeldt-Kaas.¹⁰

Nøyaktig når brevet kom til Trondheim vites ikke, men det ble ervervet av stiftsprost i Trondheim, Hans Jacob Wille (1756-1808), og videre innlemmet i Det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs (DKNVS) samlinger.¹¹ Hvordan Wille fikk tak i adelsbrevet er uvisst, men, som Nissen påpeker, var det interessant for norske embedsmenn å reise til Danmark og København, som var tvillingrikenes hovedstad og hvor det eneste uni-

1 Institutt for arkeologi og kulturhistorie, NTNU Vitenskapsmuseet, Trondheim.

2 Wilcke (1950), s.166; Galster (1956), s. 7-8.

3 DBL.

4 aar effthet gudz byrd twsind femhwnndrett tiwge paa thett setthe = "år efter guds fødsel tusind fem hundrede tyve på det sjette" = år 1526.

5 Wilcke (1950), s. 180.

6 RAD, håndskriftsamlingen, Genealogisk-heraldisk Samling, specialia, K 12b. Henvist i Bartholdy (2007), s. 196.

7 Bartholdy (2007), s. 195-196.

8 Diplomsamlingen, fol. 012/NTNU UB.

9 Nissen (2008), s. 389-91.

10 Huitfeldt (1881). Artikkelen er åpenbart publisert like før han antok navnet Kaas i 1881 etter å ha arvet det danske Kaaselundske fideikommiss (jfr. Nissen (2008), s. 389)

11 Huitfeldt (1881), 295; Nissen (2008), 389-90. DKNVS samlinger dannet i sin tid grunnlaget for det nåværende Gunnerusbiblioteket og NTNU Vitenskapsmuseet, begge underlagt Norges teknisk naturvitenskapelige universitet i Trondheim.

versitetet befant seg, hvor norske sivile embedsmenn fikk sin utdanneelse. Vi vet med sikkerhet at Wille reiste flere ganger til København, og sannsynligheten er dermed stor for at han har kommet over brevet på en av turene.¹²

Adelsbrevets tekst¹³:

Wii Frederiick mett guds naade Danmarkis Wenndis oc Gottis konning wdtwoldt koning till Norge hertug i Sleszuick Holstenn Stormarnn oc Ditmerschenn greffue till Oldenburg oc Delmennhorst gjøre alle witterhligt at wii aff sonnderlig gunst oc naade saa oc for then willig oc tro tienneste oss elsk^e Jørenn Kock wor borgemester wthii Malmøe oss oc riigett her till giort oc bewist haffuer besønnderligen wthii feide krig og orloff mandeligenn seg beuist emod wore oc rigenns finder tha haffue wii mett oss elsk^e Danmarkis riigis raads fuldbyrd oc samtycke wnndt giffuett oc forlent oc mett thette worrt opne breff wnnde giffue oc forlenne hannom oc hans tilkommenndis retthe egthe børnn oc theris affkommenndis sannde arffuunge sligt frihed oc frelse mett skiold oc hielm oc tegen som ritther oc swenne Danmarkis riigis edeling føre oc mett begiffuett ære szaa at halffdelenn skioldet skall wære røtt oc halffdelenn hwitt oc wthii thett røde feld en huid lilie oc wthii thett huide feld enn rød lilie oc paa hielmen twenne weselhornn, thett enne røtt offuer thett huide feld oc thett andet whit offuer thett røde feld oc imellom weselhornenn twenne

Jørgen Kocks adelsbrev.
Diplomsamlingen, fol. 012/NTNU UB.
Cirka 24,5 x 41 cm

12 Nissen (2008), 391.

13 Etter: Huitfeldt (1881). Ortografien skiller seg her noe fra den vi finner i Bartholdy (2007). Om diskrepansen skyldes at Bartholdy har måtte forholde seg til avskriften ved det danske Rigsarkivet, eller om det er varierende stilistiske valg, vites ikke.

lilier then enne rød offuer thet huide feld oc then andhen hwich
offuer thett rødhe feld effther som her wtinden ytthermere formal-
leth stander at skulle nyde bruge oc beholle indtill euig tiid dog wortt
oc kromnens bønnder gaads oc sammeleis kiøpsted gaads ther mett
wtii alle maade wforkrennckett. Thii forbiwde wii alle ehuo the helst
ære eller wære kunde serdelis wore ffoether embithmennndh oc alle
andre fornøffuinde oc elskelige Jørenn Kock hanns tilkomenndis
egte børn ock theris sannde arffuinge her emod att hindre hindre lade
eller wthii noyer maade forfanng att giøre wnnder wor konggelig
heffnn oc wrede. Giffuett paa wortt slotth Kiøpnnehaffnn wor ffrue
dag assumptionis aar effther gudz byrd twsind femhwnndrett tiwge
paa thett setthe wnnder wortt jnndsegell.

Litteratur

Bartholdy, Nils G. (2007): *Adels- og våbenbreve udstedt af danske (unions-)konger indtil 1536*, Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie, København.

DBL: *Dansk Biografisk Leksikon*, artikel Jørgen Kock,

http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/H%C3%A5ndv%C3%A6rk/M%C3%B8ntmester/J%C3%B8rgen_Kock, besøkt 3. august 2019.

Galster, Georg (1956): Jørgen Kock som myntmester, *Malmø fornminnesforenings Årsskrift 1956*, s. 7-41.

Huitfeldt, H. J. (1881): Jørgen Kocks Adelsbrev, *Personalthistorisk Tidsskrift*, 2. bind, s. 295-296.

Nissen, Harald (2008): Kalmarunionens brevadel, *Heraldisk tidsskrift*, bind 10, nr. 98.

Oktober 2008, s. 388-392.

RAD. Rigsarkivet, håndskriftsamlingen, Genealogisk-heraldisk Samling, specialia, K 12b

Wilcke, Julius (1950): *Renæssancens Mønt- og Pengeforhold 1481-1588*, København.